

'Cursorische' lectuur. De ruimte van Sokolov (Leon de Winter).

1 mei 1994

Auteur: Chris Cuyves

Volume: 23

Nummer: 5

Pagina's: 27-40

Documenten

- [vonk_jrg23_067.pdf](#)

cursorische lectuur de ruimte van sokolov leon de winter chris cuyves een boek dat vlot leest bij veel van mijn leerlingen zesdejaars aso in de smaak valt en dat bovendien ook nog gelaagd kan worden genoemd omdat er onder de oppervlakte heel wat meer te ontdekken is dan je op het eerste zicht zou denken zo n boek is de ruimte van sokolov van leon de winter verder drvs ik weet het er is nog betere literatuur maar die is niet altijd even toegankelijk voor de leerlingen en bevat hen niet altijd even goed bovendien is drvs wat je zou kunnen noemen een roman met postmoderne trekken en het postmodernisme als stro ming en tijdsgeest even in de klas halen dat is meegenomen n wat volgt heb ik het kort over het ren wordt verder de tegenstelling tussen het postmoderne karakter van drvs om moralisme van de scrupuleuze sokolov en daarna over te gaan tot het voorstellen het amoreel pragmatisme van lev in de verf van hoe rond het boek kan worden gezet zich voortdurend verzettend tegen gewerkt de uitleg over het postmo dat pragmatisme en de principeloosheid derne karakter is overigens niet echt van lev gaat sokolov nochtans meer en noodzakelijk om het boek te begrijpen meer op hem gelijken tot hij aan het einde of ermee te werken in de klas maar vooraf als het ware overgaat in zijn tegenpool vat ik het verhaal voor u samen postmodernisme het verhaal ik waag me er niet aan een begrip als post sokolov is een ruimtevaartdeskundige die modernisme in de literatuur in enkele zinnen na een ongeluk met een van zijn tui- gen in te omschrijven ik laat dat liever aan hugo ongenade valt in de sovjetunie hij wijkt uit bousset over naar israël waar hij aanvankelijk in de drank en de goot terecht komt tot zijn oude bij de postmoderne schrijver leeft het vriend en tegen- pool spiegelbeeld lev hem besef dat het radicaal onmogelijk is om komt redden met een voorstel om met hem algemeen geldende uitspraken te doen over in zak- en te gaan die niet altijd even zuiver de werkelijkheid en dat hij alle reden heeft op de graat blijken te zijn op allerlei manie om aan het statuut van die werkeli- jkheid te np 4 mei juni 1994 nummer 5 23e jaargang i 28 twijfelen globale verk- laringen voor de als er al een groot verhaal is dat nog on zin van het bestaan grote maatschap enigszins doorwerkt in hun leven vooral bij pelijke ideologieen volge-

houden zoektocht sokolov dan dan is dat de joodse traditie ten naar de eigen identiteit het is aan het sokolov bezoekt om na de dood van zijn relativiserende fragmentaire postmoderne moeder de synagoge en wanneer hij op het denken niet besteed de schrijver is zijn punt staat de moord te plegen overweegt meesterstem kwijt stelt zich vragen over de hij een gebedsdoek een hoed en een kloof tussen de werkelijkheid en de taal die gebedenboek te kopen verder verdiept hij eraan zou moeten refereren problemati zich in joodse mystiek hij was een kind seert zijn schrijverschap en weet dat zijn van geheime joden maar hij voelde de boeken ten hoogste de echo s kunnen zijn chassidische hunkering naar het licht van de bibliotheek waarin hij zit te schrij 309 ven bousset 1994 de moraal die hij aanhoudt zetelt boven dien in de joods christelijke traditie maar verder is ook nog karakteristiek dat in post het is precies het vasthouden aan die moderne romans literatuur met grote l moraal die hem bijna belet om te overleven nogal eens wordt vermengd met triviaallite maar ook lev heeft zich laten besnijden zij ratuur wie over postmoderne literatuur en het dan door een islamiet ook hij zegt op over het begrip postmodernisme in het p 202 ik ben misschien toch joodser dan algemeen meer informatie wil verwijst ik ikzelf dacht naar de publikaties in de bibliografie ik zei het al die joodse traditie werkt door wat niet wil zeggen dat zij in het leven van sokolov en zeker niet in dat van lev cen de postmoderne trekken traal staat ze pikken er naar eigen goed van drvs dunken of aanvoelen elementen uit en gebruiken hun joodse afkomst als het hun niet alle hierboven genoemde kenmerken goed uitkomt om uit de sovjetunie te zijn terug te vinden in drvs ik behandel vluchten b v zolang ze in de sovjetunie hieronder schematisch degene die wel zijn houden ze hun afkomst verborgen en voorkomen schamen ze zich ervoor heeft sokolov niet echt een ideologie als 1 relativiteit van ideologieen en waar het marxisme nodig om de chaos in zijn densytm leven te bedwingen hij is wel voortdurend op zoek naar regels naar wetmatigheid ze kwamen allebei uit een bevlogen ideoloog zowel in de natuur d i een van de drijfveren gisch gezin en allebei hadden ze het geloof waarom hij aan wetenschap doet en in zijn van hun ouders afstandelijk gadeslagen leven in zijn leven probeert sokolov die 167 houvast te vinden in zijn moralisme zijn zowel sokolov als lev hebben inderdaad principes zijn rechtlijnigheid de passages afstand genomen van het grote verhaal waarin dat moralisme aan de orde komt het marxisme het communisme waaraan zijn veelvuldig in het boek te vinden vaak in hun ouders nog vasthielden en waarin ze contrast met het amorele pragmatisme van zijn opgegroeid geen van beiden hebben lev sokolovs moraal lijkt hem echter meer wezenlijk behoefte aan een sluitend wereldkommer en kwel te bezorgen dan dat die beeld als de ideologie van hun ouders ze orde op zaken brengt en een houvast geeft passen zich enkel in het systeem in als ze in zijn leven op p 267 wordt die moraal b v een partijlidkaart nodig hebben voor trouwens herleid tot een oceaan van hun carrière angst eerlijkheid was geen natuurlijke m n 23e jaargang nummer 5 mei juni 1994 29 innerlijke eigenschap van hem nee hij was ven en waarbij geen enkele als de verklaring eerlijk omdat het duidelijkheid verschafte in naar voren wordt geschoven god en de een onduidelijke wereld joodse mystiek worden verbonden met de big rangtheorie en de quantummechanica langzaam en stap voor stap geeft sokolov bladzijde 79 is daarvoor

relevant via chas overigens zijn rechtlijnigheid op hij evolu idoeth kon de mysticus de kabod eert langzaam in de richting van lev tot op aanschouwen gods eigen vuur gods big het laatste moment blijft hij bezwaren bang beschreven de oudse joodse mystici maken tegen diens manier van denken ais een vreemde herinnering aan de eerste lev hem wil betalen voor de moord op knal was het mogelijk dat de quarktrio s koeznadze dan reageert sokolov erg bele een nagalm hadden in het denken over de digd hij doet het de man vermoorden in oorsprong van het universum naam van de vriendschap toch is het net op dat moment dat de laatste fase van de voortdurend worden godsdienst en weten evolutie naar het amorele pragmatisme van schap met elkaar verbonden als sokolov lev wordt ingezet ook voor sokolov wordt de klaagmuur in jeruzalem bezoekt en de overleven en dan nog liefst op een comfor biddende chassieden ziet bedenkt hij de tabele manier belangrijker dan zijn princi god die dit van mensen eisten en tegelijker pes sokolov is zijn spiegelbeeld geworden tijd de planck constante einsteins $e mc^2$ de handschoenen symbolen van de recht en de quantum onzekerheid geschapen lijnigheid van sokolov belanden even later had was een curieus wezen in het water het voortdurend zoeken naar verklaringen tussen haakjes de versmelting van voor de oorsprong en de zin van het sokolov met lev wordt al eerder in het ver bestaan naar wat het leven stuurt plan of haal mooi aangekondigd door het feit dat chaos past trouwens perfect in het denken de robotfoto die van de moordenaar wordt van sokolov tenminste toch in het denken gemaakt elementen bevat van het hoofd van de rechtlijnige sokolov van het van lev en dat van sokolov moment dat sokolovs evolutie in de richting van lev goed op gang komt deemstert dat lev aanvaardt geen enkel vast waardensys soort overwegingen weg dat soort vragen teem bij hem vinden we duidelijk het post schijnt hem minder en minder bezig te hou moderne ongeloof in vaststaande codes en den sluitende systemen terug hij zegt op p 233 mijn systemen vlieden veranderen groeien zakken in elkaar van alles gebeurt 3 het triviale versus het literaire er met ze maar ik beperk er mijn werkelijk held niet mee ik heb in mijn inleiding al gewezen op de dit is trouwens een kernpassage in het gelaagdheid van drvs dat enerzijds neigt boek die ik gebruik voor de instap van het naar het triviale door het feit dat het als een lesverloop zie onder vlot lopende thriller kan worden gelezen en anderzijds toch literaire kwaliteiten heeft door wat er zich onder de oppervlakte 2 de relativiteit van allesomvattende bevindt o m aan rijkdom van thematiek zie systemen om de oorsprong en de zin overigens ook de recensies in wat volgt van het bestaan te verklaren in drvs zit een mengeling van verklaring voor het bestaan en de zin ervan die overigens voortdurend over elkaar heen schui mei juni 1994 nummer 5 23e jaargang i 30 4 intertekstualiteit indien nodig een volledige analyse van drvs volgens het stramien van de sokolov kende zijn klassieken staat er op leidraad voor het bespreken van verhalen p 21 niet de literaire klassieken wel en romans bijlage 2 is te vinden in de wetenschappers als newton einstein en handleiding van melopee 6 plantijn juni planck of de winter ze ook kent kan ik als 1994 of is te bekomen bij de redactie van leek moeilijk beoordelen er zitten in het vonk boek alleszins veel verwijzingen naar het gedachtengoed van die klassiekers en van instap wetenschappers als heisenberg en st hawking verder worden auteurs van boe ik leid drvs in aan de

hand van de instap ken over het zionisme vermeld hess zoals u die in bijlage 1 vindt met het rollen pinsker ginsberg en andere spel probeer ik een van de thema s van drvs ethische vraagstukken wat korter bij de leerlingen te brengen het is meteen ook een wat expressievere werkvorm dan de het lesverloop werkvormen die verder in de instap aan bod komen dit rollenspel kan ook worden het lesverloop dat ik heb uitgetekend voor vervangen door of aangevuld met een dis het werken met drvs ziet er in vogelvlucht cussie over de grenzen van de moraal die uit zoals hieronder geschetst afhankelijk van de leerlingen dus van een aantal factoren zoals o m de beschikbare tijd en ervaringen met eerdere de recensies die de leerlingen vervolgens boekbesprekingen selecteer ik daaruit per lezen vertolken vrij contrasterende menin klas en per schooljaar de instap doe ik gen over drvs de leerlingen werken in sowieso elke keer paren elk neemt een recensie voor haar zijn rekening ze passen n a v de 1 instap opdrachten leesstrategieen toe waarmee ze al langer vertrouwd zijn ze proberen de rollenspel discussie vaste inhoudselementen van een recensie recensies terug te vinden in hun tekst ze wisselen fragment informatie uit over wat ze lezen en vergelijken de recensies met elkaar 2 groepsopdrachten ik sluit de instap af met een zeer belangrijk leidraad fragment uit drvs de dialoog waarin lev satellietopdrachten sokolov probeert te overhalen om mee te creatieve verwerkingsopdrachten werken aan zijn nieuwe onderneming de opdrachten leggen een verband met het 3 klasgesprek over o m persoonlijk rollenspel en met de recensies en lopen al oordeel wat vooruit op de groepsopdrachten die volgen 4 mondelinge en schriftelijke verslagen van het groepswerk aanvulling en groepsopdrachten synthese door de leerkracht die groepsopdrachten kunnen in drie richtingen de instap en de lijsten met de opdrachten tingen lopen waarvan ik gebruik maak zijn te vinden in de bijlagen ik verwijs er in wat volgt naar een deel ervan heeft te maken met de nrif 23e jaargang nummer 5 mei juni 1994 m wv fos4 t o vir structurele analyse van de roman ik werk van de tijd die ik er wil aan besteden het de laatste jaren daarvoor met de leidraad karakter van de klas en de wijze waarop ik voor het bespreken van verhalen en romans eerdere boekbesprekingen heb aangepakt zoals die te vinden is in melopee 5 en 6 als drvs bijvoorbeeld het laatste boek is in zie bijlage 2 de rij en ik de vorige al vrij grondig aan de de leerlingen zijn gewoon daarmee te wer hand van een selectie uit de leidraad heb ken de selectie van de vragen varieer ik behandeld dan selecteer ik voor drvs afhankelijk van boek tot boek voor de enkel de creatieve verwerkingsopdrachten bespreking van drvs zijn b v de opdrach of ik bied de satellietopdrachten en de cre ten interessant in verband met de motieven atieve verwerkingsopdrachten aan en laat de symboliek het genre de genres waartoe de leerlingen zelf kiezen op welke manier ze drvs behoort de spanning intertekstuali rond het boek willen werken in een ander teit ik laat de leerlingen ook het beoorde geval kies ik voor groepswerk naar keuze lingsformulier invullen en eventueel op rond de opdrachten uit de leidraad en de basis daarvan een persoonlijk oordeel satellietopdrachten of ik laat een keuze uit schrijven soms laat ik een groep leerlingen de leidraad in groep voorbereiden en er in aan de hand van de beoordelingsformulie de klas een verslag van brengen aangevuld ren van heel de klas een inventarisatie met klassikale lectuur en analyse van een maken van het oordeel van alle leerlingen zakelijke tekst

over een van de thema's zie over het boek dat klasoordeel vergelijken bibliografie
variatiemogelijkheden voldoen ze dan met een bundeltje recensies van de dus drvs
die ik hen bezorg samen met wat ik afleid uit de individueel uitgeschreven beo-
ordelingen en het klasgesprek zie klasgesprek verslagen onder geeft mij dit een
vrij nauwkeurig en synthese beeld van hoe een boek in dit geval drvs door de klas
wordt ontvangen in elk geval hou ik op het tijdstip dat de groepsopdrachten afgew-
erkt moeten zijn d m v een tweede reeks opdrachten de en de lee rl ingen het boek
dus gelezen heb satellietopdrachten in bijlage 3 laat ik de ben en er een tijd inten-
sief mee bezig zijn leerlingen een aantal aspecten van de the geweest een klasge-
sprek rond het boek ik matiek exploreren in de bibliografie hieron vertrek daar-
voor vanuit het persoonlijk oor der zijn een aantal informatiebronnen te vin deel
van de leerlingen om naar aanleiding den waarvan de leerlingen gebruik kunnen
daarvan enkele structurele aspecten aan maken bij het voorbereiden van deze bod
te laten komen de lessen nadien vol opdrachten de selectie van de onderwer gen
dan de verslagen van het groepswerk pen moet wel zorgvuldig gebeuren het en of
de presentatie van de creatieve ver hee ft geen zin leerlingen die daarin niet werk-
ingsopdrachten indien nodig zorg ik geïnteresseerd zijn te laten werken rond de
voor aanvullingen en een synthese van de big bang verder is het te verkiezen
eerder analyse met behulp van de leidraad met de kortere publikaties te werken
de daarbij kan ook het postmoderne karakter artikels uit cultuurleven bijvoor-
beeld van het boek aan bod komen een derde reeks groepsopdrachten zijn de cre-
atieve verwerkingsopdrachten bijlage 4 het is duidelijk dat de drie reeksen op-
drachten onmogelijk even uitgebreid aan bod kunnen komen ik selecteer afhankeli-
jk mei juni 1994 nummer 5 23e jaargang n2 1 1 tot slot bibliografie ik schreef het
hierboven al het lesverloop zoals het werd geschetst is te omvattend abicht l hu-
mor vrijheid en wijsheid beschouw het als een aanbod van moge van de joden an-
werpen baarn lijkheden waaruit ieder naar eigen goeddun hadewych 1992 ken
kan selecteren afhankelijk van de eigen smaak en het soort klas dat men voor zich
abicht l de joden van antwerpen krijgt antwerpen hadewych 1993 ik heb in elk ge-
val geprobeerd werkvormen aerts d de muze van het leven op te nemen die een
ruim aantal vaardighe quantummechanica en de aard van den aan bod laten ko-
men niet alleen wordt de werkelijkheid kapellen pelck een roman gelezen en gea-
nalyseerd maar mans 1993 ook wordt er een rollenspel gespeeld een discussie en
een mondelinge presentatie bensimon d religion et etat en gehouden een zakelijke
tekst gelezen een israël paris l harmattan 1992 recensie gelezen en vergeleken
met een andere en de leerlingen verwoorden schrif bertens h th d haen het post
telijk en mondeling hun mening over het modernisme in de literatuur boek boven-
dien zijn ze geconfronteerd amsterdam de arbeiderspers met een aantal interes-
sante thema's theo rieën over het ontstaan van de aarde bodifée g c waelkens god
en de jodendom de midden oostenproble wetenschap samenspraak in cultuur
matiek ethische problemen die met de leven 59 5 juni 1992 actualiteit en de geest
van hun eigen post moderne tijdperk te maken hebben bousset h het hoge noor-
den en het wat die tijdsgeest betreft was het voor mij diepe zuiden in syllabus van
de bij overigens boeiend te constateren hoe ver scholing postmoderne romans in
de schillend mijn leerlingen staan tegenover de klas wilrijk uia cbl 2 maart 1994

beginselvastheid van sokolov kon ik ouwe knar die ik ben daar nog enig begrip voor de dijn h postmodernismen de vlag opbrengen mijn leerlingen verwierpen die en de lading een poging tot diagnose zonder meer en verkozen dan toch maar in kultuurleven 58 6 september het luxueuze leven van lev ook al was dat 1991 p 18 25 dan het resultaat van gesjoemel en oneer lijkheid is dit toevallig of kondigt zich toch de wachter f een ethiek zonder prin stilaan een generatie kloof je aan ik hou cipes denken over handelen in een het voorlopig hardnekkig bij het eerste post-moderne cultuur in kultuurleven 58 6 september 1991 p 34 41 ferguson k stephen hawking de chris cuyves 1956 theorie van alles s gravenhage herenboslaan 34 bll1 oh 1992 2500 koningshooikt grossman d vriend of vijand over joden en arabieren in israël amsterdam antwerpen contact 1993 r 23e jaargang nummer 5 mei juni 1994 y yt n i t1 hawking st einsteins droom vervaeck b liegende spiegels de beschouwingen over verleden en hemel van mulisch en de ruimte van toekomst van het heelal amsterdam winter in dietsche warande en bert bakker 1993 belfort 138 2 april 1993 van dooren p het leven ontstaan en toekomst van een uniek fenomen witters j is de maan er ook als nie meen kapellen pelckmans 1993 mand kijkt een verhaal over quantum bespreking hiervan in kultuurleven logica in kultuurleven 58 1 januari 59 6 september 1992 p 60 61 1991 p 48 55 bijlagen bijlage 1 instap werkbladen voor de leerlingen leon de winter de ruimte van sokolov amsterdam de bezige bij 1992 0 vooraf 1 rollenspel bereid een van volgende rollenspelopgaven voor speel de situatie daarna als je een discussie over de situaties verkiest kan dat natuurlijk ook a je bent als student op kot in een echte universiteitsstad je vriend komt je ophalen om naar een toneelvoorstelling te gaan je bent eigenlijk wat laat je vriend probeert je met allerlei argumenten te overhalen om de fiets die wat verloren tegen een gevel staat te lenen zodat je toch nog op tijd kan zijn eens de voorstelling begonnen is laat men immers niemand meer binnen en de kaarten zijn al betaald b je bent student je krijgt van je ouders een toelage ruim voldoende om je onkosten te dekken maar je komt natuurlijk altijd wat tekort je vriend zegt dat je wel gek bent om de levensmiddelen die je nodig hebt allemaal te kopen er bestaan toch andere methoden om daar aan te geraken winkeldiefstal bijvoorbeeld hij probeert je te overhalen mei juni 1994 nummer 5 23e jaargang mn t t 2 recensies lezen en vergelijken 2 1 opdrachten verdeel de klas in paren elke leerling leest een van de twee onderstaande recensies en beantwoordt voor haar zijn recensie volgende vragen de resultaten worden per paar uit gewisseld 1 probeer zonder de tekst in zijn geheel te lezen zo snel mogelijk een idee te krijgen van hoe de auteur over het boek denkt lees een halve minuut en wissel onmiddellijk je bevindingen u it met je medeleerling 2 de inhoud van een recensie kan je categoriseren met behulp van volgende termen beschrijving inhoud auteur uitgeverij interpretatie evaluatie duid in jouw recensie aan waar welke categorie terug te vinden is je zal merken dat soms een vermenging van categorieën gebeurt d w z dat de auteur op die plaats bijvoorbeeld beschrijving en evaluatie met elkaar vermengt 3 ga nu inhoudelijk dieper op de verschillende elementen in en vergelijk met je medeleerling volgende vragen helpen je daarbij welke verhaalelementen bevat de beschrijving zijn er verhaalelementen die in de ene recensie wel in de andere niet aan bod komen voor welke verhaalelementen wordt in jouw recensie een interpretatie

gegeven verschillen de interpretaties van de recensenten voor welke verhaalelementen waarin precies waarin verschillen de recensies in de aanduiding van het thema welke aspecten worden in je recensie positief geëvalueerd welke negatief hoe verschillen de recensies daarin vergelijk het eindoordeel van beide recensenten 4 zou je op basis van de lectuur van jouw recensie het boek de ruimte van sokolov lezen waarom waarom niet vergelijk met je medeleerling 2 2 twee recensies vtt 23e jaargang nummer 5 mei juni 1994 r um i 93 hinter leon de de ruimte y am sokolov nbc handelsblad 20 nov 1992 04 93 01 070 01 3 01 zadsomnlder zonder gewicht op weg naar de sterren leon de winter de ruimte van sokolov uitp de bezige bij 411 vaart en engagement blz prijs f 34 50 in thriller leon de hool winter gezeten driarrd hebben ze sc met loon de winter is iets onduidelijk is of er sabotage in het vreemds aan dc hand zijn nieuwe spel is ten slotte worden er tegen semen carrière gemaakt in de roman wordt in ster spotjes op de het einde van het boek nog een ruimtevaart in het van de buiten televisie aangeprezen alsof het een paar mensen met grof geweld ge wereld afgesloten ruimtevaartcen nuts is of graanrnever en in een dood wie daarvan de dader is is trum van kaliningrad hebben ze interview met hp de tijd heeft op dat moment al lang niet interes samen aan de ontwikkeling van hij verklaard dat hij tegenwoordig sent meer het boek gaat dan over een nieuwe raket gewerkt nadat alleen nog maar doet in leesplu iets heel ander hoe houdt ie ze elkaar acht jaar lang uit het oog zier maar toch is de ruimte van mand zich staande in een m eat hebben verloren gezien hebben sokolov een opvallend goedboek schappij waar het kapitalis me zich zien ze elkaar terug in tel aviv dat een ereplaats verdient in i de in al zijn hevigheid laat zien heb in begaafdheid doen ze niet voor nederlandse literatuur het is met ben daders in zo n maatschappij elkaar onder maar wat bun karak veel vaalt geschreven het getuigt bet recht te doen wat ze doen ter betreft zijn ze zo ongeveer el van een sterk engagement bet is de vragen die dc winter in zijn kaars tegendeel alles wat de ene actueel heeft een internationale l ekken leesboek stelt zijn onder mist lijkt de andere te hebben reikwijdte gaat over de nieuwste andere mag je iemand doden die liet is een van de redenen waarom technische ontwikkelingen over probeert jou te doden uit zelfver ze elkaar stads weer opzoeken ethische kwesties over politiek en dediging mag je iemand uit zonder elkaar zijn ze weinig wijkt af vut alles wat er verder in wraak doloden mag je iemand d o waard maar samen zijn ze sterk de nederlandse letteren op de den die je toekomst wil vernieti de tegenstelling tussen de twee markt komt gen en ten slotte mag je iemand strekt zich uit tot het gebied van ln hpjde tijd van twee weken doden van wie je alleen maar hebt de moraal de ene man heeft niet geleden liet de winter onomwon gehoord dat hij de toekomst vat al te veel scrupules hij is een don den weten dat hij zichzelf ziet als remand ande rs wil vernietigen juan een sjacheraar een rege een producent hij produceert het interessante van de roman is laar een koopman in dc ruimste lekker leesbare boeken alles dat de d il emma s waar de hoofd zi n van het woord die er van over wat in mijn werk ruikt naar pre personen voor staan reflecties zijn tuigd is dat je het in dit leven niet tentie en de verliteraloedering van de politiek van het land waann al te nauw met de rege ls moet ne zegt hij wil ik wegsnijden het ze terecht zijn gekomen de ruim men hij wil de grenzen van het moet zo transparant

mogelijk te van sokolov speelt zich af in is menselijk gedrag verkennen zoals zijn rael aan de vooravond van de hij destijds ook de ruimte heeft welnu de ruimte van sokolov golfoorlog israel staat zoals wel verkend heeft niets transparants het boek vaker in de naoorlogse periode is opgezet als een thriller in de voor de keus moet het land zijn de andere man heeft een heel eerste zin van de eerste bladzijde eigen ethiek volgen of zich voe sterk geweten en hij lijdt daar on wordt een man vermoord en op de gen naar de richtlijnen van de in der hij is bang fouten te maken vierhonderd bladzijden die volgen ternationale gemeenschap mag er aan het begin van het boek is hij wordt onder andere uitge worden gedood uit zelfverdedi ernstig aan de drank dc ruimte zocht wie de dader is en wat zijn ging of ook uit wraak en wat waar de titel van het boek naar motief kan zijn een van dc weini als er vijanden uit voorzorg moe verwijst is niet alleen de ruimte ge getuigen is een straatveger die ten worden gedood omdat ze in waar deze sokolov lijn raketten denkt dat hij dc dader misschien de toekomst dc vrede zouden kun naar toe stuurt het is ook de totale kent maar hij kan zich vergissen nen bedreigen dronkenschap waarin hij sinds zijn ook de lezer houdt tot vlak voor de winter heeft de twee niveaus komst na ar is rael verkeert zonder het eind of nog langer zijn twij waarop dit soort vragen voorko gewicht zo schrijft de winter is fels over de w ar e toedracht men op een ingenieuze manier met hij dagelijks op weg naar de ster het lijk op dc eerste bladzijde is elkaar verweven de hoofdperso ren niet de enige dode in het boek nen uit dc roman zijn twee isra lk zal niet verklappen hoc het ver ook later komen mensen onder eli s die behoren tot de groep nieu haal zich ontwikkelt ik wil alleen ongebruikelijke omstandigheden we emigranten uit het vroegere zeggen dat de winter in een aan om het leven er wordt een onge oostblok de vliem chadasjiem ze tal dialogen onderzoekt of er tus luk met een bemand russisch kennen elkaar nog van vroeger ze sen de twee uitersten die zijn per ruimteschip beschreven waarbij hebben samen in moskou op sonages representeren een tussen mei juni 1994 nummer 5 23e jaargang i nit i ki 93 winter leon de de ruimte van sokolov nrc handelsblad 20 nov 1992 04 93 01 070 02 3 02 zoader nulder weg mogelijk is hij laat zien waar handigheid en opportunisme over gaan in misdadigheid en waar aan de andere kant een sterke gewetensfunctie overgaat in braafheid en angst een van de sleutelscenes is een ge sprek over d absoluutheid van de ethiek de sjacheraar gaat er van uit dat er een absolute ethiek is en dat je in elke situatie nieuwe normen moet ontwikkelen in de sovjet unie waar beide mannen lid waren van de communistische partij golden andere normen dan later in het gos terwijl in israel weer andere normen gelden de andere man probeert daarentegen te blijven leven met de regels waarmee hij is groot geworden zo is het ook met de politiek van israel elke seconde wordt het bestaan van dit land ter discussie gesteld zegt iemand tegen de bange man het is niet zoiets als frank rijk dat cr al eeuwen is en er nog eeuwen zal zijn nee elke dag moeten wij het rechtvaardigen en verdedigen in de ruimte van sokolov be schrijft leon de winter israel als een superkapitalistisch land met mana achtige trekken en hij lijkt zich af te vragen of je in een der gelijke omgeving niet gedwongen wordt om maffia gedrag tc verto nen het is jammer dat een se ri eus bock als de ruimte van sokolov op zo n ordinaire manier aan de man wordt gebracht het is een verkooptechniek die vloekt bij de inhoud en die potentiele lezers

kan afschrikken probeert de winter in deze literaire herfst krampachtig een eigen reclame ethiek te ontwikkelen of is hij alleen maar bang voor kritiek reimjan mulder teets 4e wmsor geri sen t par trer i 23e jaargang nummer 5 mei juni 1994 lids 93 winter 12011 de de ruimte van sokolov vrij nederland 19 dec 1992 os 93 02 059 01 1 01 ro r h ts die niet helemiil door de wet warden ge dekt sokolov srib- belt wel tegen maar hij ruimte die in de lucht hangt heeft zijn vriend altijd bewonderd om alles wat hij ze lf niet durfde hij krijgt van lev carel peeters ai de nieuwe weten dut kan hij verfla wanteer er een huis een potige chauffeur anno secre een nieuw personage optreedt krijgen aris geld en cca compagnonschap aange roman van leon de winter is we hem in ten keet een voeten uit ge boden in een nieuw op te riduen fabriek verteerbaarder dan zijn vorige tekend zodat ie bet meteen weet ver hij ontmoet een vrouw die wel met kern wil gee zoveel kan ie niet onthouden er trouwen mar dan moet hij lich arst laten supertez maar nog steeds felijke eigenschappen worden steevast besnijden zij komt ook uit rusland en wil maken de gewichtige thema s een zonder twijfel vastgesteld zijn ii in brat nog zuiverd er in de joodst leer zijn chaamslengte and sasja van zijn moe dan dc 1sreeh s teil zij is een van die typi tweedehandse indruk en is zijn den vader de liefde voor het balt sche personages bij de winter die alles wil sttji even vaardig als glad had hij sen bem zijn grootvader cp len omdat ze altijd bang zijn dat bet ze van geerfd typeringen konten uit de los de ene dag op de andere ontromen kan se p ols en moeten in kilts keer aldoeri worden na dat leven in kikv na de ellen r de vierde koer na kap de zijn sokolovs moeder is roman de van tsjernobyl wil ik gewoon mee tiach en dromerig kiaar de winter druiven in de kenn s van de weinee con v lan hof net haver en su doet geen enkele poging iets uit het sumptie zegt deze tine wanneer soko heek leon de win verleden van kijn personages op ten lov voor dc besnijdenis hij is drieinvechtig ter een roman geschreven afwisselende manier te vertellen het is in het ziekenhuis ligt kooit lev met ten waar ic op grond van de tekst steeds het diletranusttache hik had dit probleem er moet iemand vermoord war op de achterkrot benieuwd den die zijn zaakjes in de war wil schoppen mar was het be- looft im of dat gedaan hij war noen en toen de psychologie in ds ruime von sokolov is en hij sasja move bet dna bij de tutvoe men een adembenemende ri ng van het kauri na c ent we er tegenge er een van de koude grond je hebt een roman over vriendschap en de grenzen ne srnbbeld te hebben ontpopt sokolov zi ch goede en nar kwade en die pan in de de monal te zijn en voor de voerde keer definitief tot het evenbeeld van lev loop van de roman door elkaar hens kom ik bedrogen uit het is vreemd met de lopen winter ik ken geen andere schrijver die het de goede en de kwade zijn in de adm zo graas over gewichtige thema s wil heb ben terwijl uit de uitwerking zonneklaar blijkt dat het aiermal geleende thematiek is tr eon sokolov saspt sokelov en lev lesjawa twee sinds hun jeugd be vriende toi tevaartdeskundi- gen uit rus d winter kan dit allemaal wel beden ken maar maakt het ook enige in e druk nee je lengt het me t an aandacht gelezen civet horen zeggen al die gewich die etch niet laa t vangen je gelooft er nier age thema s schuld schaamte oorlog jo land die elkaar eind 990 na vijfjaar weer in isr ael aeffen sokolov is degene met de tra omdat het te abs tract en te nchanausch dendom zweven door de lucht en de win is de verhouding tuuen sate en lev is ter haalt ze naar zich toe met de intuïtie

van scrupules en de morele bezwaren ly bent zo gruwelijk bral lcv is de diabolieus die een vastgelegde mechanische maar soms iemand die er wel wat mee kan et is fas lukt het de winter toch die vriendschap in cinerend om ce zien hoe iemand over nto voor niets terugdeinst een vast gegeven is bij de winter inmiddels dat iemand aan le fragmenten dir in hun jeugd in rusland raat en vriendschap kan schritvat tonder ger wal is geraakt door onduidebjk schuld spelen een diabolische spanning te gevers du je trut pst geloven lk denk dat het hem gevoel schaante eet drankgebruik du is zoals het hem soms ook lukt om je tegen wel interesseen naar op een comaterciik hier sokolov til en dank tree re slepen dat komt door afgetelde nwuct als middel niet als doel het is alleenaal bedacht bet ligt niet in hem in het begin ven de roman ziet sokolov die rijs enige nog resterende literaire vermo klaar als iets van hemzelf het is bijna geen in tel aviv maatveger a omdat hij geen gen zalen manier ore het verhaal voortdu baan op zijn eigen niveau kin krijgen op rend af te breken zodat je steeds met een schrijvers sneer maat bezig zijs met typen in het taalgebruik van de winter moet de straat een moord plegen de dad er zie t op onaf fragment blijft zitten waarvan je wilt zijn beurt dat hij bet gezien heeft en is van weten hoe het verd er gaat dat sarwt de ro verklannng te vinden zijn voor den eigenaar plan ook hem de kogel te geven wanneer man voort op een gegeven moment wordt digc diacrepaatie nissen thematische hoog herteld dat sokolov na de ra mp met de vliegerij en de afwezigheid van betrokken hij voor sokolov m as t zegt die in het rus sisch tegen de moordenaar dat hij zwets ge oktjahr wordt ondervraagd door een heid wat de winter schtilft komt ongc kgb kolonel met die mededeling eindigt twijrcld uit zijra ogen baat naar dat neemt zien heeft en de moordeenaar iaat hem pan door zijn stevige drankgebruik weet hoofdstuk 8 op pagina 116 pas in hoofd genoeg met de oppervlakte en is gericht stuk 12 en vijftig patina verder krijgen we sokolov tiet zeker of hij bet goed serien op ma itcliek effect hij drukt zich bij voor die ondervraging te kun het heen en heck was dat niet rij gezworea vriend lev keur uit in alik e bcwoadineen csokolov weer van heden en verleden en het strate lezinvs die hu vijf jut geleden moor het had een hele ocs achter de kiezen er zit gisch onderbreken van het verhaal is her laatst haft faien in rusland na de ramp geen af5nement meer in tijen taalgebruik enige overtuigende literaire middel to de talige afloop van de lancering van de okt het is allemaal even gladla hol pompeus weent aan sokdov de gebeurtenissen in lakr waarvan lev de leiding had plat bramtachtig en scorimenteel de win tel aviv worden onderbreken do or herin ter vonkt dek vul oe kkker bij hrt typen sokolov begint nat de dag van dc moord rato zwaar te drinken dat bij us een delirium neringen aan wat zich in rusland heeft af door zijn behoefte aan snelheid scheen hij gespeeld tra hun jeugd bij het ruimtevaart raakt na aan hem onbekend aantal dagen o ver alle subtinnen heat en kan hij zinnen antrum bii sokoiovs moeder met zijn schrijven als het was de eerste keer dat een komt hij tot bewustzijn en dan zit zijn vnend lev b ij zijn bed de wonderen zijn vrouw mina en zijn dochter natasje de vrouw heen haar liefde gaf goh de eerste winter is ook handig in eens niet negatieve keer denk je dat e wel een hele gebeurte de wereld niet uit deze leo heeft goed ge boerd en hult sokolov uit de gribus waar zin in tin beschrijven van situaties ge nis of net ais alk andere medics in de sprckken en dialogen die verlopen altijd was aanbad ze lev

een zin uit een hij zijn dagen sleet van de ene dag op de gesmeerd het is nooit sub-
tiel malt wel jeugdbook dat weten we dan de andere js hij weer dr sokolov in een
act adequaat maar r ordre by dan weer pro winur schrijft alles opdat we het maar
pak betaald door zijn vriend d ie in zaken mei juni 1994 nummer 5 23e jaargang i
winter leon de lick f 93 de ruimte van sak icv vrij leiland 19 uec 1992 05 93 x 2
059 02 1 02 qnin wnterg beert enige diepgang aan het verhaal te ge ven is het al-
sof ie de zetstukken binnenge bracht ziet worden waar slaat bijvoorbeeld de
ruimte van so kolov uit de titel op sokolov belangstel ling reikt verder dan de
ruimtevaart hij is ook gegrepen door de eigenaar digheden van het heelal die hij
bo vendien graag verbindt met de genet me kennis van de joodse kabbala de rela-
tiviteitstheorie en vreemde para doxen als die van schredingers kat of hij deze
verbindingen aanbrengt met zijn door drank benevelde geest of dat ze echt in zijn
hoofd zitten is met helemaal duidelijk maar wel is zeker zijn moraal verdwijnt zo-
dra hit de implicaties tot zich door laat dringen van wat de kosmos heeft te
vertellen hij verliest dan het gevoel voorrealiteit en stort in de relativiteit van tijd
en ruimte en wordt onzeker over zijn drihreren zo vraagt hij zich af of zijn dri-
jfiveer bij de bouw van dc oktjahr niet was ingegeven door zijn drang om een raket
te bouwen die hem bij god de hemelse gokver slaafcie zou brengen met dit ver-
band tussen ruimtevaart de laatste ontdekkingen van stephen hawking over de
kosmos de god van de oerknal en de kabbala wordt ge suggereerd dat er verband
is tussen de krachten in de kosmos en die in de leon de winter wereld van de
mensen wreedheid was een menselijke notie maar hij had vast gesteld dat het ook
in de natuurweten schappen voorkwam vandaar dat hij tot de conclusie komt dat
de wereld een ge vecht is tussen licht en donker goed en kwaad vandaar dat
sokolov daar zijn steentje aan bijdraagt door het verraad van lev te beantwoorden
met gelijke munt het is loos gespeculeer dat ver afstaat van de amusante draai die
harry mulisch eraan geeft in de ontdekking van de hemd alles hangt bij de winter
in de lucht zijn stijl zijn thematiek en zijn motieven net als zijn personage lev wil
hij ver gaan en dat betekent in de praktijk verder weg van een geloofwaardig schri-
jverschap het eni ge wat hij over heeft is het vermogen om vaardig te schrijven
waardoor er wel eens aardige fragmenten ontstaan waardoor de ruimte van
sokolov verteerbaarder is dan supertex voor de rest zweeft de winter in dc ruimte
v1 1 p j b r i r de ruimte van sokolov door leon de winter uitgever de bezige bij
411 p 24 50 n m 23e jaargang nummer 5 mei juni 1994 a de ruimte van sokolov
een fragment fragment p 228 235 en eventueel p 368 369 lees onderstaand frag-
ment uit de ruimte van sokolov en beantwoord onderstaande vragen 1 zie je een
verband tussen het rollenspel dat je eerder opvoerde of de discussie die je had en
dit fragment hoe 2 zoek verbanden tussen de recensies en dit fragment welke
gegevens uit de recensies b v in verband met interpretatie van verhaalelementen
thematiek korte inhoud typering van de personages kan je in verband brengen
met dit frag ment toets ook het oordeel van de recensenten aan dit fragment kan
je een van hen gelijk geven wat zijn oordeel van een of ander aspect betreft besef
wel dat jouw oordeel voorlopig maar gebaseerd is op de lectuur van dit korte frag-
ment 3 typeer beide personages en hun visie op de wereld illustreer je karakteris-
ering met tekstbewijzen hoe is hun verhouding tot elkaar 4 hoe situeert de winter

zijn verhaal in tijd en ruimte 5 haal de argumenten waarmee lev sokolov wil overtuigen uit het fragment en zet ze onder elkaar beoordeel ze m a w ben je het met die argumenten eens of niet 6 naar welke van de twee personages gaatje sympathie waarom bijlage 2 leidraad voor het bespreken van verhalen en romans de leidraad voor het bespreken van verhalen en romans is te vinden in melopee 5 en 6 antwerpen plantijn aan de hand van vragen worden de volgende onderdelen behandeld a evaluatieformulier en persoonlijk oordeel b boekbeschrijving c het verhaal d structuur e personages f vertelperspectief g plaats en ruimte h stijl i variabelen mei juni 1994 nummer 5 23e jaargang vni 2 nit bijlage 3 satellietopdrachten zoek in groep informatie op over de volgende onderwerpen en rapporteer over je lectuur in je klas de geschiedenis van israel de verhouding met de palestijnen het vredesakkoord van 1993 en de recente ontwikkelingen het jodendom midden oost en golfoorlog de ontwikkelingen in de sovjetunie sinds 1990 perestrojka glasnost alcoholisme quantummechanica stephen hawking heisenberg planck de big bang het ontstaan van het heelal einstein chaos in de wetenschap postmodernisme bijlage 4 creatieve verwerkingsopdrachten hou een debat tussen lev en sokolov waarin ze beiden hun daden en hun levens visie verdedigen baseer je argumenten zoveel mogelijk op het verhaal 2 stel sokolov wordt uiteindelijk beschuldigd van de moord op koeznadze en lev hij moet zich verdedigen in de rechtszaak speel het proces 3 verander het einde van het verhaal in die zin dat sokolov lev opwacht als hij uit het appartement komt p 393 speel de confrontatie en het vervolg erop 4 hou een interview met sokolov die over zijn leven als immigrant in israel vertelt het tijdstip vijf jaar na de moord op lev einde van het verhaal vul die vijf ontbrekende jaren zelf aan met gegevens 5 kies een passage uit het verhaal en speel die 6 verzin de samenvatting van een ander verhaal dat over exact dezelfde thematiek gaat geef de motieven het grondmotief gestalte in een totaal ander verhaal misschien vind je wel verstelstof inspiratie in een of ander kranteartikel van ledenservice de uitvoerige analyse die chris cuyves van de ruimte van sokolov heeft gemaakt volgens het stramen van de leidraad voor het bespreken van verhalen en romans verschijnt in melopee 6 plantijn juni 1994 von leden kunnen deze analyse ook aanvragen bij de redactie van vonk eenvoudig door een briefje van 100 frank voor kopieer en portkosten te sturen naar veerle geudens schoonbroek 16 2180 ekeren viz 23e jaargang nummer 5 mei juni 1994